

IŞIL KANDOLU
Cumhuriyet'in Güzelleri

İŞİL KANDOLU 1975 yılında Balıkesir’de doğdu. ODTÜ’de tarih lisans eğitimi aldı. Yıldız Teknik Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi yüksek lisans programını tamamladı. Alternatif ve demokratik tarih eğitimi üzerine makaleler yazdı. Tarih Vakfı tarafından yayımlanan *Uygurluklar Tarihi I, Türkiye ve Ermenistan’da Tarih Eğitimi - Eleştiriler ve Alternatifler* kitaplarının yazarlarındandır. Sainte Pulchérie Fransız Lisesi’nde tarih öğretmenliği yapmaktadır.

İletişim Yayınları 3698 • Araştırma-İnceleme Dizisi 622

ISBN-13: 978-975-05-3986-2

© 2026 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2026, İstanbul

EDİTÖR Melike Işık

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Berfin İnan

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44870

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6/41

Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6

Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

IŞIL KANDOLU

Cumhuriyet'in Güzelleri

1929-1933 Arası

Güzellik Yarışmalarında
Milli İdeoloji ve Asri Kadın

*Cumhuriyet'in öğretmenlerinden
Saime Levent'in kızı, annem Gülen Levent Kandolu
ve babam Ali Bekir Kandolu'ya özlemler...*

*Ve kara kızım, köpek yoldaşım, dişi şamanım Mavro,
asla unutulmayacaksın....*

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	9
GİRİŞ	11
Yeni rejim ve yeni Türk kadını	11
Yarışmaları nasıl okumalıyız?.....	17

BİRİNCİ BÖLÜM

1929-1933 YILLARI ARASINDA CUMHURİYET GAZETESİ VE ASRİ KADIN	23
<i>Cumhuriyet</i> gazetesi.....	23
<i>Cumhuriyet</i> 'in kadın politikası	27
Yabancı basında Türk kadını.....	31
Erkeklerin gözünden “yeni kadın”	36
Haberlerde Türk Kadınlar Birliği	41
“Kadınlık” sayfası.....	42
<i>Cumhuriyet</i> 'in haşarı kadını “Cici Anne”	44

İKİNCİ BÖLÜM

1929-1933 DÜNYA GÜZELLİK YARIŞMALARI	51
İlk girişimler	51
Güzellerin özel hayatı manşetlerde... ..	61
Yarışmaların düzenlenişi	63
Jürilerin oluşumu	68
Güzeller nasıl seçiliyor?.....	70
Yarışmaların perde arkası	72
Güzellerin anıları.....	75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ GÜZELLİK YARIŞMALARI	81
Yarışma şartları ve düzenleniş biçimi	84
1929 yarışması.....	85
1930 yarışması.....	90
1931 yarışması.....	91
1932 yarışması.....	93
1933 yarışması.....	95
Güzellik yarışmalarına okurun ilgisi	99
Kadın yazarların tepkileri	105
Muhalefet cephesi	112
Jüri heyeti	126
<i>Kadınlar ve erkekler</i>	128
<i>Jüriyi okumak</i>	135
<i>Jüride öjeni</i>	140
<i>Aykırı kadınlar</i>	146
<i>Jüri heyetinin korporasyonu</i>	156

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURİYET'İN GÜNDEMİ	163
Yerli ve milli müteşebbis sınıfı	170
Güzeller, devlet ve ipekçiler	177
Türk Tarih Tezi ve Türk güzeli	182
Yeniden tanımlanan gelenekler	188
“Gazi’ye sadakat”	190
İç düşmanlara karşı rejimin müttefiki “babalar”	194
“Birinci vazife”: Avrupa’nın Türk algısını değiştirmek	196
“Batı tarafından kuşatılmışlık”: Sağlık, spor, öjeni ve güzellik	199
“Evlenecek kadın”	214

BEŞİNCİ BÖLÜM

“GÜZEL”LERİN GÜNDEMİ	219
Güzellerin tercihleri	220
Rejimle müzakere ve pragmatizm	223
SONSÖZ	247
KAYNAKÇA	253

TEŞEKKÜR

Kız kardeşlerimle birlikte ağır sınavlardan geçiyoruz; bunlardan biri de “...e rağmen” yazmak, yazabilmek... Kitap haline getirilen tezimi bitirmem uzun zaman aldı. Bir metne yaşamın ilginç ve farklı dönemlerinde yeniden bakabilmek bu kitaba katkı sunan önemli bir şans oldu.

Beni destekleyen değerli danışmanım Dr. Fahriye Dinçer'e, katkıları için Dr. Berrin Oktay Yılmaz'a ve Doç. Dr. Kerem Karaosmanoğlu'na müteşekkirim. Metinlerin arasında kaybolduğumda beni toparlayan Hacer Er'e, değerli eski öğrencilerim ve aynı zamanda can dostlarım İlkim Ecem Emre ve Onur Fidangule'e, “Hadi yaz!” diye direten yoldaşım Turgut Yüksel'e, kopup gittiğim zaman beni uyaran Gün Zileli'ye, faillik üzerine kafa yormama katkı sunan Ceren Gündoğan'a ve kız kardeşim Özlem Kandolu'ya ayrıca teşekkür ederim. Zeynep Uymur ve Dilek Güntepe, fikirleriniz ve katkınız hızır gibi yetiştirdi. Tezimi bu yolda yanımda olan, feyz aldığım bütün kadın arkadaşlarıma, Ermeni Patrikhanesi'nin kütüphanesinde bana yardımcı olan Kınalıada'daki tatlı kadın komşularıma ve bana emeği geçen sevgili hocalarıma borçluyum ama en çok da anneme...

Bu çaba, hem senin hem benim içindi.

Özlemle...

GİRİŞ

Yeni rejim ve yeni Türk kadını

Erken Cumhuriyet dönemi güzellik yarışmalarının sonlandığı 1933 yılı, aynı zamanda İnkılâp Sergileri'nin¹ de başlangıcıydı. Aynı yıl beş ressam (Zeki Faik İzer, Nurullah Berk, Elif Naci, Cemal Tollu, Abidin Dino) ve bir heykeltıraşın (Zühtü Müridoğlu) kurduğu D Grubu sanatçılarından Zeki Faik İzer, Delacroix'nın 1830 Fransası'nda krala karşı halkın isyanını anlattığı "Halka Önderlik Eden Özgürlük" resmine öykünerek yaptığı "İnkılâp Yolunda" tablosunu bu organizasyonda sergilemişti.

Cumhuriyet'in onuncu yıl kutlamalarıyla birlikte düşündüğümüzde, tablonun sembolik anlatımı erken Cumhuriyet döneminin politik manzarasını yansıtmaktadır. Resmin merkezinde, dolgun hatlarını gösteren uzun elbisesi ve peçesiz yüzüyle mermer bir blok üzerinde duran, elinde Türk bayrağı tutan bir kadın yer almaktadır. Kadının yanında duran Mustafa Kemal, kadınla birlikte, arkasından gelen halka öncülük

1 Dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip'in önderliğinde Cumhuriyet'in ilanının yıldönümlerinde açılmak üzere resim, heykel gibi milli eserlerin sergilendiği İnkılâp Sergileri 1933-1936 yılları arasında çeşitli illerde gerçekleştirildi – e.n.

Zeki Faik İzer, "İnkılap Yolunda", 1933.

etmektedir. Mustafa Kemal tablonun merkezinde olmasa da tasvirin sol tarafında oldukça büyük ve heybetli durmakta, resmin merkezinde bulunan kadın figürü ise ileriye değil, Mustafa Kemal'e bakmaktadır. "Önder", homojen, sınıfsız bir halk kitlesine ileriye işaret etmekte, halk da onun arkasından gelmektedir. Resmin fonunda yeni rejimin simgesi olan başkent Ankara vardır. Omzuna dokunduğu genç kadın ve onun yanındaki genç erkek Mustafa Kemal'e bakarken, bir kız öğrenci de elindeki *Türk Tarihi* isimli kitabı göstermekte, ayağının altında duran Arap harfleriyle yazılmış fetvayı ezerek, kadından bir adım daha öne geçmiş gözükmektedir. Genç kadının üzerinde yükseldiği mermer blok 1923 yılını mimlemekte ve önünde, ezip geçilecek eski rejim artığı sakallı erkekler aman dileyerek kadının ve birazdan dalga dalga gelecek olan halkın önünde durmaktadır.

Kısacası Cumhuriyet'in merkezinde, çağdaş giysiler içinde modern Türk kadını vardır. 3 Ağustos 1932 tarihli *Cumhuriyet*

gazetesinde “Türk Güzeli Dünya Güzeli Oldu” başlığıyla sunulan 1932 Dünya Güzeli Keriman Halis’in yer aldığı karikatürde de Halis modern kıyafetleriyle, omzu ve boynu açık fakat ölçülü, bacaklarını örten uzun elbisesi içinde, Zeki Faik İzer’in tablosundaki kadına benzer biçimde Türk bayrağını elinde tutmaktadır. Hatta daha da ileri giderek bu bayrağı dünya haritasına, Cumhuriyet’in kurucularının örnek aldığı Avrupa’nın tam ortasına dikmektedir.

İki imajda da Türk kadını, Cumhuriyet’in esinlendiği mitler, devrimler ve örüntüler eşliğinde, devrimlerin taşıyıcısı ve gelecek kuşaklara aktarıcısı olarak izleyiciye sunulmaktadır. İzer’in tablosunda anlattığı Cumhuriyet’in ilk on yılının serüveni, köktenci reformların yapıldığı bir süreci kapsar. 1929-1933 yılları arasında *Cumhuriyet* gazetesinin düzenlediği güzellik yarışmaları, bu dönemde yapılan reformlarla birlikte düşünülmelidir.

Ayşe Saktanber’in işaret ettiği gibi, kadınlara ve erkeklere eşit eğitim hakkı tanınması, kadın ve erkeğin yasa önünde evlilik, boşanma, veraset gibi konularda eşitliğinin sağlanması, dinî örtünme kurallarının geçerliliğini yitirmesi, kadınlara seçme ve seçilme haklarının tanınması, Batılılaşmanın doğrudan kadınların merkezde olduğu yenilikçi atılımlar üzerinden gerçekleştirilmeye çalışıldığının da göstergesidir (Saktanber, s. 323-324). Müslüman bir toplumda laiklik ilkesinin benimsenmesi, kendisini elbette en çok kadınlar üzerin-

Cumhuriyet, 3 Ağustos 1932.